

พระพุทธรูปแบบลวปุระและพระกัมโพชปฏิมากับโลกทัศน์ของชาวล้านนา

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชินกาลมาลีปกรณ์ซึ่งแต่งขึ้นโดยพระรัตนปัญญาเถระเมื่อ พ.ศ. 2060 ระบุถึงพระราชกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชตอนหนึ่งว่า “...ปี เถาะ จุลศักราช ๘๔๕ (พ.ศ. ๒๐๒๗) วันพุธ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ จันทรเสวยสทภิสฤกษ์ (เทวีฤกษ์) พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิพิลทราชาธิราช ทรงมอบภาระให้สีหโคตเสนาบดีและอาณานิคมจาริยคิมหาอำมาตย์ หล่อพระพุทธรูปทองคำสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ ทองหนักประมาณสามสิบสามแสน ให้มีลักษณะเหมือนพระพุทธรูปแบบลวปุระ หล่อที่วัดป่าตาลมหาวิหาร...”¹ และในสมัยพระเมืองแก้วมีข้อความระบุไว้ว่า “พระราชาทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แก่พระราชบิดาของพระองค์ ทรงนิมนต์พระมหาเถระ ๒๖ รูป มีพระมหาราชครูเป็นประมุข (ให้แสดงธรรม) แล้วจึงทรงสดับธรรมบรรยายชื่อ พุทธวงศ์ ในวัดสิหฬาราม... และเมื่อเดือนยี่ พระราชาธิบดีโปรดให้อัญเชิญพระกัมโพชปฏิมาไว้ในปราสาททองคำ ซึ่งตกแต่งด้วยทองคำเลียงสีสุกแดงมีลวดลายวิจิตรด้วยประการต่างๆ อันมีในอุโบสถวัดมหาโพธาราม...”²

บันทึกพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ข้างต้นนี้ ไม่ต่างไปจากบันทึกพระราชกรณียกิจตอนอื่นๆของกษัตริย์องค์ต่างๆที่มักกล่าวถึงการทำนุบำรุงพุทธศาสนา หรือสร้างถาวรวัตถุต่างๆเนื่องในพุทธศาสนา แต่สิ่งที่น่าสนใจอันซ่อนอยู่ในชินกาลมาลีปกรณ์ตอนนี้ ได้แก่คำว่า “พระพุทธรูปแบบลวปุระ” ซึ่ง ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปลมาจากภาษาบาลีว่า “ลวปฏิมาการี”³ และ คำว่า “พระกัมโพชปฏิมา” ซึ่งแปลมาจากภาษาบาลีว่า “กมโพชปฏิมา”⁴ คำทั้ง

¹ รัตนปัญญาเถระ, พระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, แสง มนวิฑูร แปล, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร เปรียญ ๗ ฉาปนสถานคุรุสภา วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2517), หน้า 129.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 160.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

สองนี้มีความน่าสนใจบางประการซ่อนอยู่ ซึ่งสามารถสะท้อนโลกทัศน์การมองพุทธปฏิมาของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี

คำ “ลวะ” และ “กัมโพช” ในเอกสารล้านนา

“ลวะ” เป็นคำเดียวกันกับคำ “ลวะโว” เป็นที่แน่นอนแล้วว่าเป็นชื่อที่ใช้เรียกเมืองลพบุรี ดังปรากฏในจารึกหลายหลัก⁵ ในเอกสารล้านนาเช่น ชินกาลมาลีปกรณ์ และตำนานมูลศาสนา คำ “ลวะ” และ “ลวะโว” นี้ก็ย่อมหมายถึงเมืองลพบุรีด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น “...ครั้นแล้วท่านทั้งสองจึงส่งทูตชื่อนายควาย พร้อมกับชายฉกรรจ์ ๕๐๐ คนไป ทูตควายไปถึงแล้ว ถวายบังคม พระราชาจักรพรรดิผู้เป็นใหญ่ในเมืองลวปุระแล้ว ทูลเรื่องราวทั้งหมดที่ท่านวาสุเทพสั่งมา ทูตควายนั้นพักอยู่ในเมืองลวปุระนั้น ๑ ปี...พระเจ้าจักรพรรดิทรงส่งพระนางจัมมเทวีพระธิดาของพระองค์ให้มาครองราชสมบัติในที่นี้ (หริภุญชัย)...”⁶ หรือ “...สุกกทันตฤๅษีจึงกล่าวว่ คุราสหาย ยังมีพระยาองค์หนึ่งทรงพระนามว่าจักกวัตติ เสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองลวะโวโพ้นพระองค์ทรงตั้งอยู่ในทศพิศราชธรรมแท้จริง มีพระธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า นางจามเทวี...”⁷

ส่วนคำว่า “กัมโพช” นั้นหากพิจารณาจากข้อความที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์ว่า “...อำมาตย์ปุตรีมีเหล่าทหารหาญแวดล้อม ออกจากเมืองลวปุระมาถึงหริภุญชัย หลงทางด้วย อานาภาพเทพดา ก็แตกแยกกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ครั้นนั้นพระเจ้าทิตตะทรงทราบ การมาของปุตรีอำมาตย์ จึงเสด็จออกพร้อมด้วยจตุรงคพลเสนา ชาวกัมโพชได้ทราบว่พระเจ้า

⁵ จารึกที่พบจากลพบุรีและได้กล่าวถึงชื่อลวะโวนี้มีตัวอย่างเช่น ศิลาจารึกที่ศาลเจ้า เมืองลพบุรี ได้จารึกไว้ว่า “...บรรดาเทพเจ้าในเมืองลวะโว ซึ่งมีนางระบำกับนักร้องเพลง ข้าพเจ้าขอถนบนางระบำ ๑ คน นักร้อง ๑ คน ...” คุรายละเอียดได้ใน.บอร์ช เซเดส์, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 2 จารึกทวารวดี ศรีวิชัย ลวะโว, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พระนคร: กรมศิลปากร, 2504), หน้า 19.

⁶ รัตนปัญญาเถระ, พระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า 90.

⁷ ตำนานมูลศาสนา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 17 ธันวาคม 2518, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2519) หน้า 124.

ทิตตะเสด็จออกมาที่ตกใจกลัวพากันวิ่งหนีกระจัดกระจายไป... ทหารหาญชาวหริภุญชัยได้ทราบการมาของสิริคุตตะอำมาตย์ จึงไล่ติดตามพวกทหารชาวเมืองลพบุรีเหล่านั้น ฝ่ายทหารชาวเมืองกัมโพชามีความกลัวเป็นที่สุด...”⁸ เห็นได้ชัดเจนว่าคำว่าชาวกัมโพชาที่ปรากฏอยู่นี้คือกลุ่มเดียวกันกับชาวลพบุรี ดังนั้นกัมโพชหรือกัมโพชาจึงหมายถึงเมืองลพบุรีด้วย

นอกจากนี้ข้อความอีกตอนหนึ่ง ซึ่งกล่าวถึงการขยายอำนาจของอาณาจักรอยุธยาเหนืออาณาจักรสุโขทัย และการแย่งชิงราชสมบัติกันเองของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา 2 ราชวงศ์ ดังนี้ “...พระเจ้าลิไทยนั้น มีชื่อเสียงปรากฏว่า พระเจ้าธรรมราชา (พระมหาธรรมราชา) เพราะทรงศึกษาเล่าเรียนพุทธวงนะคือ ไตรปิฎก เล่ากันว่า ครั้งหนึ่ง เมืองชัยนาทเกิดทุพภิกภัย พระเจ้ารามาริบัติกษัตริย์โยชชปุระเสด็จมาจากแคว้นกัมโพช ทรงยึดเมืองชัยนาทนั้นได้ โดยทำเป็นที่ว่าเอาข้าวมาขาย ครั้นยึดได้แล้ว ทรงตั้งมหาอำมาตย์ของพระองค์ชื่อว่าวัดติเคช ซึ่งครองเมืองสุวรรณภูมิให้มาครองชัยนาท... เมื่อพระเจ้ารามาริบัติผู้เป็นใหญ่แห่งแคว้นกัมโพชและอโยชปุระสวรรคตแล้ว วัดติเคชอำมาตย์มาจากเมืองสุวรรณภูมิยึดแคว้นกัมโพชได้...”⁹

กัมโพชหมายถึงเมืองใดมีแนวทางในการวิเคราะห์ได้คือ การสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบ้านเมืองสองแคว้น ที่เอกสารจีนเรียกว่าเสียนกับหลอฮู¹⁰ ซึ่งก็คือ แคว้นสุพรรณภูมิของขุนหลวงพ่องั่วหรือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 และแคว้นละโว้ของพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1¹¹ โดยปฐมกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยาได้แก่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยากล่าวถึงประวัติศาสตร์ยุคต้นกรุงศรีอยุธยาไว้ว่าหลังจากที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 สวรรคต สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 เสด็จมาจากสุพรรณบุรีเข้าชิงราชสมบัติจากสมเด็จพระรามเสวร และได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ในที่สุด¹² ซึ่งสอดคล้องกับที่ระบุไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์ว่า “เมื่อพระเจ้ารามาริบัติผู้เป็นใหญ่

⁸ รัตนปัญญาเถระ, พระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า 95.

⁹ รัตนปัญญาเถระ, พระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า 110-111.

¹⁰ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา ประวัติศาสตร์และการเมือง, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2542), หน้า 151-152.

¹¹ ศรีศักร วัลลิโภคม, กรุงศรีอยุธยาของเรา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : มติชน, 2541), หน้า 13-20.

¹² “พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์,” ใน คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, (พระนคร : คลังวิทยา, 2512) หน้า 443-444.

แห่งแคว้นกัมโพชและอโยชชปุระสวรรคตแล้ว วัดติเชษอำมาตย์มาจากเมืองสุวรรณภูมิยึดแคว้นกัมโพชได้” วัดติเชษอำมาตย์ย่อมหมาয়ถึงสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1¹³ ผู้เสด็จมาจากสุพรรณบุรี เข้ายึดกรุงศรีอยุธยาจากสมเด็จพระรามศวรผู้เป็นโอรสของสมเด็จพระรามาริบัติที่ 1 ซึ่งเสด็จมาจากเมืองลพบุรี ดังนั้นชื่อกัมโพชที่ปรากฏอยู่ในชินกาลมาลีปกรณ์ตอนนี้เป็นชื่อเรียกเมืองละโว้หรือแคว้นละโว้นั่นเอง¹⁴

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าคำว่า “ลวะ” และ กัมโพช” ที่ปรากฏในเอกสารล้านนาจึงหมายถึงเมืองลพบุรีนั่นเอง พระพุทธรูปแบบลวปุระและพระกัมโพชปฏิมาจึงแปลได้ว่า พระพุทธรูปแบบเมืองลพบุรี

พระพุทธรูปแบบลวปุระ พระกัมโพชปฏิมาในอาณาจักรล้านนา

พระพุทธรูปแบบลวปุระที่พระเจ้าติโลกราชโปรดให้หล่อขึ้นที่วัดป่าตาลนี้ ในสมัยเจ้ากาวิละได้เคลื่อนย้ายมาประดิษฐาน ณ วัดศรีเกิด จังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน โดยเรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่าพระเจ้าแข่งคม¹⁵ (รูปที่ 1) ส่วนพระกัมโพชปฏิมาซึ่งเคยประดิษฐาน ณ วัดสีหฬาราม และย้ายไปประดิษฐาน ณ ปราสาทหอคำ ภายในอุโบสถวัดมหาโพธารามนั้น ไม่สามารถสืบทราบได้ว่ามีพุทธลักษณะเป็นเช่นไรและอยู่ที่ใด แต่มีผู้สันนิษฐานว่าปราสาทหอคำซึ่งใช้สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวมาได้แก่ผู้พระแก่นจันทน์ ซึ่งต่อมาได้มีการประดิษฐานพระพุทธรูปแก่นจันทน์เข้าไปด้วย¹⁶ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงพุทธลักษณะของพระพุทธรูปกลุ่มนี้จะใช้พุทธลักษณะของพระพุทธรูปแบบลวปุระที่วัดศรีเกิดเป็นหลัก ส่วนพระกัมโพชปฏิมาจะไม่กล่าวถึง เนื่องจากไม่ทราบพุทธลักษณะที่แท้จริง

แม้คำว่าพระพุทธรูปแบบลวปุระจะแปลได้ว่า พระพุทธรูปแบบลพบุรี และพุทธลักษณะของพระพุทธรูปแบบนี้ (รูปที่ 1-2) อันได้แก่ พระพักตร์ในกรอบสี่เหลี่ยม มีไรพระศก

¹³ ประเสริฐ ณ นคร, “พระมหากษัตริย์ราชที่ 2 ออกถวายบังคม,” ใน สารคดี ประเสริฐ ณ นคร, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เจมส, 2527), หน้า 87-88.

¹⁴ ศรีศักร วัลลิโภดม, “ลวะโว้,” ใน คันทาคติของเมืองโบราณ, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2538), หน้า 42.

¹⁵ สงวน โชติสุขรัตน์, อนุคิเมืองเหนือ, (พระนคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2515), หน้า 170.

¹⁶ ถัดแก้ว สิมารักษ์, ประติมากรรมปูนปั้นรูปเทพชุมนุมระดับผนังวิหารเจ็ดยอด วัดเจ็ดยอด (วัดมหาโพธาราม) จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541, หน้า 26.

พระเนตรโปน พระโอยฐ์หนาและเบะกว้าง สังกาฏิแผ่นใหญ่ พระหัตถ์ค่อนข้างใหญ่และไม่กรีดนิ้วพระหัตถ์ พระขงฆ์คมเป็นสัน จะทำให้นึกถึงพระพุทธรูปแบบลพบุรีก็จริง แต่หากดูจากระยะเวลาแล้วจะพบว่า ช่วงเวลาที่มีการหล่อพระพุทธรูปแบบนี้ขึ้นที่อาณาจักรล้านนานั้น พระพุทธรูปแบบลพบุรีหรือแบบเขมรได้หมดความนิยมไปแล้ว อย่างไรก็ตามได้มีการค้นพบพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีในภาคเหนือของประเทศไทยจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาในแง่มุมนี้ พระพุทธรูปศิลปะลพบุรีเหล่านี้ อาจเป็นแรงบันดาลใจทางหนึ่งให้แก่การพระพุทธรูปพระพุทธรูปล้านนาให้เหมือนแบบลพบุรีก็ได้¹⁷

แต่การทำพระพุทธรูปให้มีพระพักตร์ในกรอบสี่เหลี่ยม มีไรพระศก พระเนตรโปน พระโอยฐ์หนาและเบะกว้าง สังกาฏิแผ่นใหญ่ พระหัตถ์ค่อนข้างใหญ่และไม่กรีดนิ้วพระหัตถ์ พระขงฆ์คมเป็นสันอันสะท้อนถึงความเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปแบบลพบุรี ยังได้พบในพระพุทธรูปอุททองของอาณาจักรอยุธยาด้วย ดังนั้นพระพุทธรูปลักษณะเหมือนพระพุทธรูปแบบลพบุรีที่พระเจ้าติโลกราชโปรดให้หล่อขึ้นอาจเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปแบบอุททองรุ่นที่ 2 แห่งอาณาจักรอยุธยาได้ (รูปที่ 3) เนื่องจากสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน¹⁸ หลังจากนั้นพระพุทธรูปแบบนี้ก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย¹⁹ ข้อสันนิษฐานว่าพระพุทธรูปกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปอุททองนี้มีความเป็นไปได้มาก เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวอิทธิพลของศิลปะอยุธยาได้ปรากฏอยู่ในศิลปะล้านนาหลายอย่างเช่นกัน²⁰

ดังนั้นพระพุทธรูปล้านนาที่มีพุทธลักษณะเหมือนกับพระพุทธรูปแบบลพบุรี ก็คือพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะเหมือนกับพระพุทธรูปแบบอุททองของอาณาจักรอยุธยานั่นเอง สำหรับพระกัมโพชปฏิมาอาจเป็นพระพุทธรูปล้านนา ที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธรูปแบบอุททอง หรืออาจเป็นพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีจริงๆก็ได้ เพราะพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีที่

¹⁷ สักดิ์ชัย สายสิงห์, "พระพุทธรูปแข่งคมในศิลปะล้านนา," *ศิลปากร*, ปีที่ 33 เล่มที่ 3 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2533), หน้า 32.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-35.; กำหนดอายุเวลาของพระพุทธรูปแบบอุททองรุ่นที่ 2 นักวิชาการแต่ละท่านได้กำหนดอายุไว้แตกต่างกัน แต่ปัจจุบันเชื่อว่าเป็นงานที่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 ดูรายละเอียดใน, สันติ เล็กสุขุม, *ศิลปะอยุธยา งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2542), หน้า 137-140.

¹⁹ สักดิ์ชัย สายสิงห์, "พระพุทธรูปแข่งคมในศิลปะล้านนา," หน้า 30-35.

²⁰ สันติ เล็กสุขุม, *ศิลปะภาคเหนือ ปรากฏชัด-ล้านนา*, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ,), หน้า 148, 219, 234

ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง จากตำนานพระธาตุลำปางหลวงได้กล่าวถึงพระพุทธรูปองค์นี้ว่า "...วิหารด้านตะวันตกไว้พระสิลาเจ้าอันพระยาละโว้พ่อนางงามเทวี ให้มาไว้เป็นที่ไหว้แก่นันตยศผู้เป็นหลานตน..."²¹ การแต่งตั้งตำนานให้แก่พระพุทธรูปศิลปะลพบุรีว่าได้มาจากพระยาละโว้พ่ของนางงามเทวี ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าชาวล้านนาทราบถึงแหล่งของพระพุทธรูปศิลปะลพบุรีว่ามาจากเมืองละโว้ หรือลพบุรี ดังนั้นหากพิจารณาในแง่มุมนี้พระกัมโพชปฏิมาอาจเป็นพระพุทธรูปล้านนาที่เลียนแบบพระพุทธรูปอุทอง ได้พอๆกับที่เป็นพระพุทธรูปศิลปะลพบุรี

“พระพุทธรูปแบบลวปุระ” และ “พระกัมโพชปฏิมา” ชื่อเรียกที่เกิดจากการจำแนกพุทธรูปออกมาตามอาณาจักร

การแต่งตั้งตำนานให้พระพุทธรูปศิลปะลพบุรี ที่ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุลำปางหลวงว่าได้มาจากพระยาละโว้ สะท้อนว่าชาวล้านนาทราบถึงพุทธลักษณะของพระพุทธรูปที่เมืองลพบุรีเป็นอย่างดี ทำให้ชาวล้านนาเรียกพระพุทธรูปแบบอุทอง ซึ่งมีพุทธลักษณะที่เทียบเคียงได้กับพระพุทธรูปที่เมืองลพบุรีว่าพระพุทธรูปแบบลวปุระด้วย แล้วจึงบันทึกการหล่อพระพุทธรูปล้านนาที่เลียนแบบพระพุทธรูปอุทองว่า “ให้มีลักษณะเหมือนกับพระพุทธรูปแบบลวปุระ”

คำพระพุทธรูปแบบลวปุระและพระกัมโพชปฏิมาเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูป ที่อิงอยู่กับพุทธลักษณะ โดยใช้ชื่อเมืองลพบุรีซึ่งเป็นเจ้าของพุทธลักษณะดังกล่าวเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูป ทำให้สามารถคิดต่อไปได้ว่าชาวล้านนาหรืออย่างน้อยที่สุดคือกลุ่มผู้สร้างองค์พระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะดังกล่าว มีความรู้ความเข้าใจว่าพุทธลักษณะแบบใดเป็นสุนทรียภาพของช่างเมืองใดหรืออาณาจักรใด เมื่อประสงค์จะเลียนแบบพุทธลักษณะของพระพุทธรูปเมืองหรืออาณาจักรอื่น ก็จะใช้ชื่อของเมืองหรืออาณาจักรนั้นๆเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูป สะท้อนให้เห็นว่าโลกทัศน์ของชาวล้านนามีมิติที่พยายามแบ่งแยกลักษณะของพระพุทธรูป (น่าจะรวมทั้งศิลปกรรมแบบอื่นๆด้วย) ออกเป็นเมืองหรืออาณาจักรด้วยเช่นกัน ดังนั้นการแบ่งศิลปะออกตามเมืองหรือ

²¹ เกษม เกาะปิ่นนะ(เรียบเรียง), “ตำนานพระธาตุลำปางหลวง,” ใน ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ตำนานพระแก้วมรกต ตำนานเจ้าเจ็ดตน, (ลำปาง : โรงพิมพ์ศิลปประดิษฐ์, 2516), หน้า 21.

อาณาจักรที่ศึกษากันในปัจจุบันจึงไม่ขัดต่อโลกทัศน์ของคนในอดีต (อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าความแบ่งแยกศิลปะออกตามอาณาจักรจะเป็นเพียงโลกทัศน์เดียวของคนในอดีต)

อนึ่ง นอกเหนือจากคำพระพุทธรูปแบบลวปุระและพระกัมโพชปฏิมาแล้ว พระพุทธสิหิงค์ ซึ่งในจีนกาลมาลีปกรณ์เรียกว่าพระสิหลปฏิมา แม้พุทธลักษณะของพระพุทธสิหิงค์ล้านนาจะมีได้เกี่ยวข้องกับศิลปะลังกาก็ตาม แต่ชื่อ “พระสิหลปฏิมา” นี้ก็ถือได้ว่าเกิดจากการนำชื่ออาณาจักรมาเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูป เพราะคำว่า สิหล นั้นนอกจากจะเป็นชื่อที่บ่งบอกถึงเชื้อสายของชาวสิงหลผู้สืบเชื้อสายมาจากพระยาราชสีห์แล้ว ยังเป็นอีกชื่อหนึ่งของประเทศลังกาด้วย

เสนอแนะ

พระพุทธรูปแบบลวปุระ พระกัมโพชปฏิมา และการแต่งตั้งนางให้แก่พระพุทธรูปศิลปะลพบุรีว่าได้มาจากพ่อของนางจามเทวีแห่งเมืองละโว้ มีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับประการซ่อนอยู่ หากดูจากประวัติการสร้างเมืองหริภุญชัย ซึ่งเป็นเมืองแม่แบบแห่งการศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนาแล้ว เห็นได้ว่าพระนางจามเทวีซึ่งจะมีตัวตนจริงอยู่ในประวัติศาสตร์หรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยก็มีตัวตนจริงในความเชื่อถือศรัทธาของชาวล้านนา ได้เสด็จมาจากเมืองละโว้เพื่อขึ้นครองราชสมบัติที่หริภุญชัย ในการเสด็จมาครั้งนั้นพระนางได้นำพระมหาเถระจำนวน 500 รูปขึ้นมาด้วย²² นอกจากนี้เมืองละโว้กับหริภุญชัยยังมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นอื่น ๆ อีกมาก เป็นไปได้หรือไม่ว่าเรื่องราวของพระนางจามเทวีซึ่งเสด็จมาจากเมืองละโว้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งในหลาย ๆ เหตุผล ที่ต่อมาทำให้เกิดการทำพระพุทธรูปแบบลวปุระ ซึ่งเป็นบ้านเมืองดั้งเดิมของพระนางจามเทวีขึ้นที่อาณาจักรล้านนา

²² คำแปลตำนานจามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย, พิมพ์แจกในงานฉลองอายุครบ 6 รอบ ของนางกิมฮ้อย นิมนานเทมินท์ วันที่ 20 มกราคม 2510, (พระนคร : มิตรนราการพิมพ์, 2510), หน้า 33-34.

นอกจากนี้ ยังอาจตั้งคำถามต่อไปได้อีกว่าการหล่อพระพุทธรูปเจ้าละโว้ของเจ้ากาวิละ ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัย²³ จะสัมพันธ์กับการเสด็จขึ้นมาจากเมืองละโว้ของพระนางจามเทวีด้วยหรือไม่

หากข้อเสนอแนะนี้มีความเป็นไปได้ พระพุทธรูปแบบลวปุระ พระกัมโพชปฏิมา นอกจากเป็นตัวอย่างสะท้อนว่า ชาวล้านนาเข้าใจว่าพุทธรูปแบบใดเป็นของบ้านเมืองใด และสะท้อนโลกทัศน์ของชาวล้านนา ที่แยกพุทธรูปออกมาจากเมืองหรืออาณาจักรแล้ว ยังสะท้อนถึงทัศนะของชาวล้านนา ที่มีต่อพระนางจามเทวีกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญชัยได้เป็นอย่างดี

²³ สงวน โชติสุขรัตน์ (แปล), ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, (พระนคร : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2514), หน้า 104.